

Et interessant gravfund fra yngre romersk jernalder i Gesten sogn

Af Olfert Voss.

Med forord af fhv. stationsforstander

C. Löwe Jensen, Gesten.

For over 30 år siden blev jeg klar over, at der på en mark i Øster Gesten, som nu tilhører boelsmand Aage Petersen, fandtes oldtidsgrave. Under gravning efter sand blev der i 1930 fremdraget oldsager, som det lykkedes mig at få overdraget til Nationalmuseet. I påskeferien 1954 fik jeg besøg af min 19-årige dattersøn Jørgen Hartmann, der også interesserer sig for oldsager. Jeg inviterede ham da til at være med til en undersøgelse.

Aage Petersen gav os elskværdigt tilladelse til at undersøge det pågældende stykke af marken, der ikke var tilsået på det tidspunkt.

De to første gravninger gav intet resultat, men ved den tredje gravning stødte vi på en righoldig kvindegrov. Med stor forsigtighed og et betydeligt skrabearbejde afdækkede vi graven og dens indhold, som magister Olfert Voss beskriver i det følgende. Samme forår gjorde vi endnu seks forsøg på at finde flere grave, men de gav intet resultat.

C. Löwe Jensen.

Nationalmuseets samlinger blev i 1954 forøget med et smukt gravfund fra yngre romersk jernalder. Fundet er skænket til museet af udgraverne, fhv. stationsforstander C. Löwe Jensen, Gesten, og hans nevø Jørgen Hartmann, Søborg. Gennem Lö-

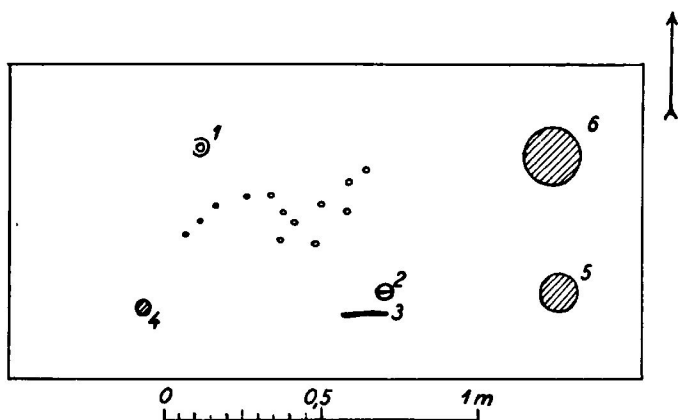

Fig. 1. (Udgraveren) Jørgen Hartmanns skitse af graven. Numrene på planen svarer til numrene i teksten.

we Jensen er museet i mange år blevet holdt underrettet om fund på egnen. I august 1930 blev der bl. a. fundet 7 lerkar og en jernkniv¹), som — takket være Löwe Jensens indsats — blev overdraget til Nationalmuseet.

I foråret 1954 besluttede Löwe Jensen sammen med Jørgen Hartmann at undersøge, om der var mulighed for flere fund i denne grusbanke; og det lykkedes at afdække det gravfund, der skal beskrives i det følgende.

Fundbeskrivelse:

Graven var anlagt umiddelbart på undergrundens ler i en dybde af ca. 1,5 m; den var ca. 1 m

bred og ca. 2 m lang og orienteret øst-vest. Graven var helt stenfri og uden spor efter kisten.

Af den døde fandtes ingen rester, men af gravgodset (fig. 1) fremgår det, at den døde har været en kvinde, der sandsynligvis har ligget med hovedet i Vest.

Gravgodset består af 2 ringspænder, 1 jernkniv, 3 lerkar, 110 glasperler og 10 ravperler.

1. *Ringspænde* af bronze (fig. 2.1), 4,5 cm i diam. Spændet er kun delvis bevaret, tegningen er en rekonstruktion. Det består af en flad, cirkulær ring, der er forsynet med 4 kraftige punkt-cirkel-ornamenter. Langs ydersiden er indridset et zig-zag ornament og langs indersiden er en række indstemplede halvbuer.

Ringspændet har sandsynligvis været anbragt på den dødes overkrop.

2. *Ringspænde* af jern (fig. 2.2), 4,2 cm i diam. Det er en simpel, trind jernring, der er forsynet med en torn.

Anbringelsen midt i graven ved siden af jernkniven tyder på, at det har været et remspænde.

3. *Enægget jernkniv* (fig. 2.3), 13,5 cm lang. Bladet er 7,2 cm langt og 1—1,3 cm bredt, odden ligger i forlængelse af ryggen.

Kniven lå midt i graven, og den døde har måske haft den i et bælte om livet.

4. *Miniature-lerkar* (fig. 2.4), 4,7 cm højt. Overfladen er blank og tæt; ornamentikken består af indstrøgne furer, og man lægger særlig mærke til svastika-tegnet under bunden. Såvel lerkarret som ornamentikken er lidt upræcist i udførelsen.

Karret lå i vestenden af graven.

5. *Hankekar* (fig. 2.5), 8,8 cm højt. Karret er ikke fuldstændigt, men har ganske sikkert været helt

Fig. 2. Ringspænder, jernkniv og lerkar
fra Øster Gesten graven.

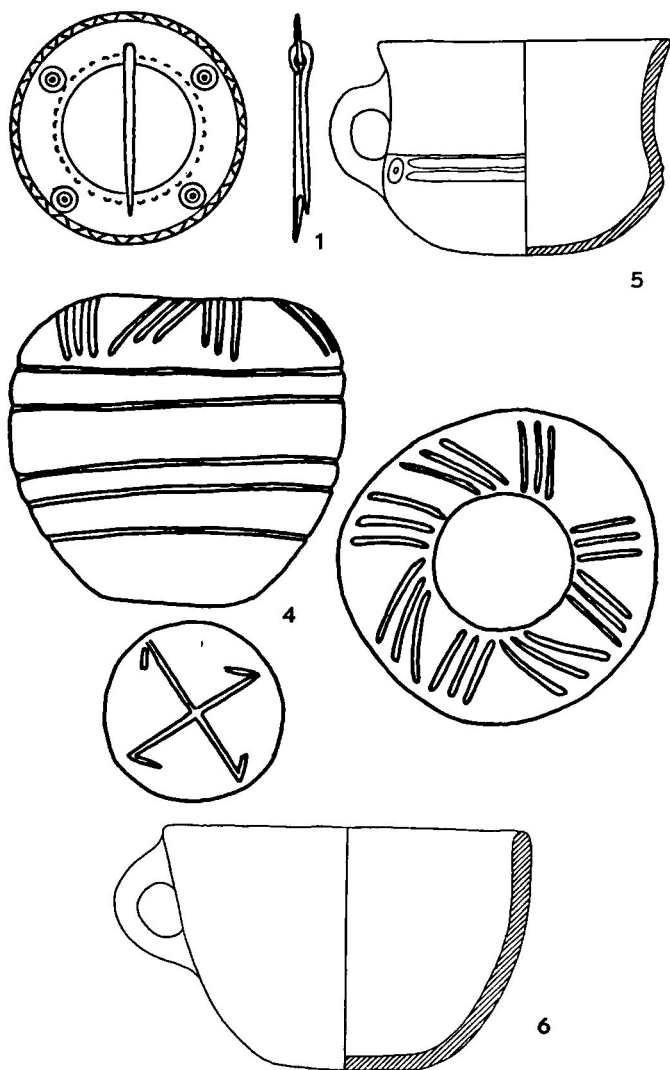

Fig. 2. Størrelsesforhold: 1 = $\frac{2}{3}$; 2 = $\frac{3}{4}$; 3 = $\frac{1}{3}$;
4 = $\frac{4}{5}$; 5 = $\frac{1}{3}$; 6 = $\frac{2}{7}$.

ved gravlæggelsen. Det har også en blank og tæt overflade; på skulderen er det forsynet med to parallelle og lidt skødesløst indtrøgne furer, der på hver side af øret afsluttes med en kraftig cirkel.

Dette kar stod sammen med det følgende i gravens østende.

6. *Hankekar* (fig. 2.6), 11,2 cm højt. Det er uornamenteret og af noget grovere gods end det foregående.

7. Midt i graven lå endelig *perlerne*. De lå spredt inden for et område, der var 60—70 cm langt i gravens længderetning og op til 20 cm bredt. Længst mod øst, altså nederst på perlekæden var den største perle (fig. 3.2) og ved siden af den de to hvide perler med den mørkerøde zig-zag stribe (fig. 3.1); de øvrige perlers placering er ikke nærmere oplyst. Fra andre grave fra denne tid²⁾ kender man flere former for perlekæder; i en rig kvindegrav fra Himlingøje på Sjælland havde den døde en kort kæde med ravperler om halsen, og fæstnet på brystet var der en lang række perler, der gik helt ned til knæene. Det er ikke usandsynligt, at perlerne i denne grav fra Gesten har været ordnet på lignende måde.

De 110 *glasperler* fordeler sig på flere forskellige typer, der alle er afbildet på fig. 3.

- 1) 2 hvide perler med mørkerød zig-zag tegning.
- 2) 1 gullig-grøn klar perle med een rød og een blågrøn spidsoval tegning på siden.
- 3) 3 mørkerøde perler formet som en terning med afskårne hjørner. Foruden disse 3 hele perler var der brudstykker af endnu et par.
- 4) 7 forskellige perler. Nederst til venstre en såkaldt guld-folie perle; det er en klar glasperle,

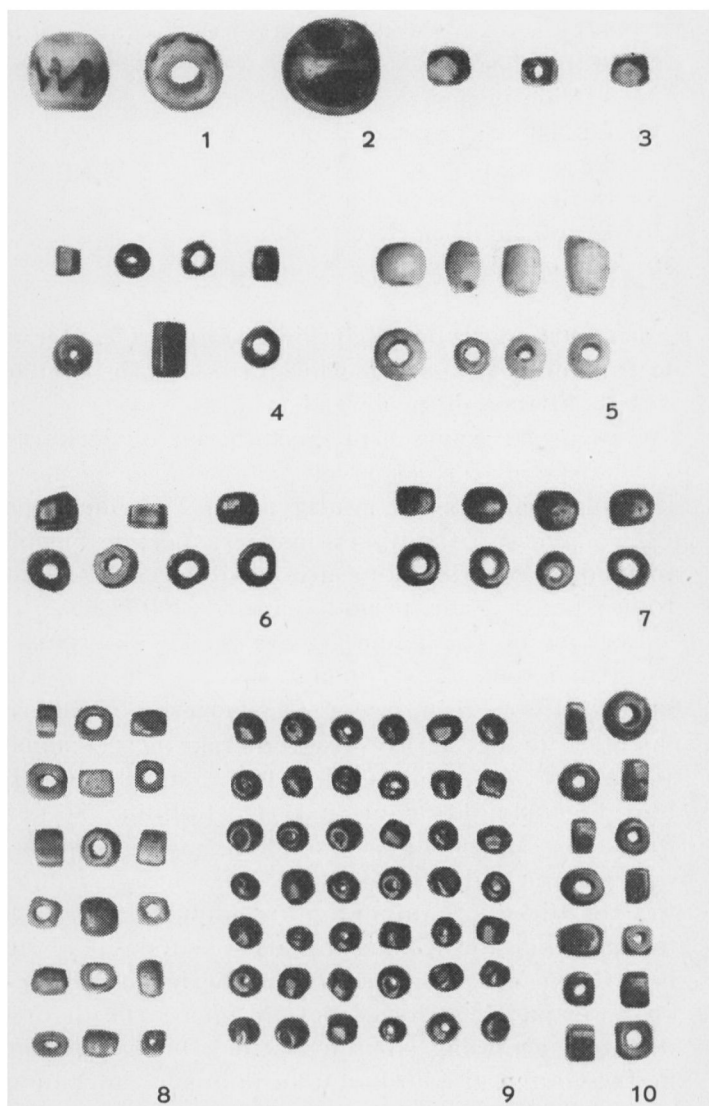

Fig. 3. Glasperlerne fra Øster Gesten graven.

der omslutter et stykke guldfolie. Den midterste perle i nederste række er sekskantet og af grønt glas.

- 5) 8 hvide perler.
- 6) 7 blå perler.
- 7) 8 grønne perler.
- 8) 18 orange-gule perler.
- 9) 42 mørkeblå perler.
- 10) 14 teglrøde perler.

En særlig gruppe udgør de 10 *ravperler*. Der er to forskellige slags: 6 berlok-formede (fig. 4.1) og 4 flade afrundede perler (fig. 4.2).

Medens ringspænderne, jernkniven og lerkarrene ganske sikkert er lavet på egnen, er perlerne kommet langvejs fra, muligvis fra Mellemeuropa.

Datering: Ud fra disse oldsager, spec. de berlok-formede ravperler kan graven dateres til yngre romersk jernalder, periode ca. 200—400 e. K.

Lerkarrene fra denne grav er ret karakteristiske for egnen, men det er former, der har været i brug gennem flere århundreder. Glasperler optræder ret talrigt i mange grave fra romersk og germansk jernalder. Alt for sjældent er de imidlertid blevet genstand for et nøjere studium, sikkert fordi der optræder så uendelig mange former og en mængde forskellige farvenuancer, der kræver direkte sammenligning mellem perler fra mange lande for at man kan afgøre forskelle og ligheder. Nu kan man fotografere perlerne i farver, og det er på den måde blevet muligt at arbejde med dem på grundlag af fotografier. Om glasperlerne fra Gesten graven kan man ikke sige stort andet end at de højst sandsynligt alle er indført udefra; men hvorfra ved man endnu ikke. De kan stamme

fra Rhinegnene, fra Italien, fra Syrien eller måske helt fra Ægypten. Ligesom lerkarrene gælder det perlerne, at mange af typerne har været i brug gennem flere århundreder. For at få en snæver datering må man have fat på særlige oldsags-

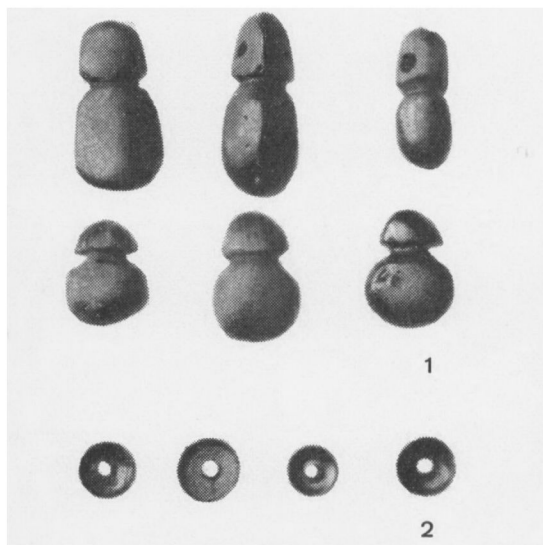

Fig. 4. Ravperlerne fra Øster Gesten graven.

typer, de såkaldte ledetyper, der har været i brug i en ganske kort periode og helst inden for så stort geografisk område som muligt. Sådantype har vi her i de berlokformede ravperler. De findes foruden i Danmark (fig. 5) i Sydslesvig, Nordtyskland øst for Elben³), i Thüringen⁴), Polen og Tjekkoslaviet⁵). Typen er desværre ikke studeret i sammenhæng i alle disse områder; men sikkert er det, at den overalt er knyttet til oldsager fra yngre romersk jernalder, 3. og 4. årh. e. K.

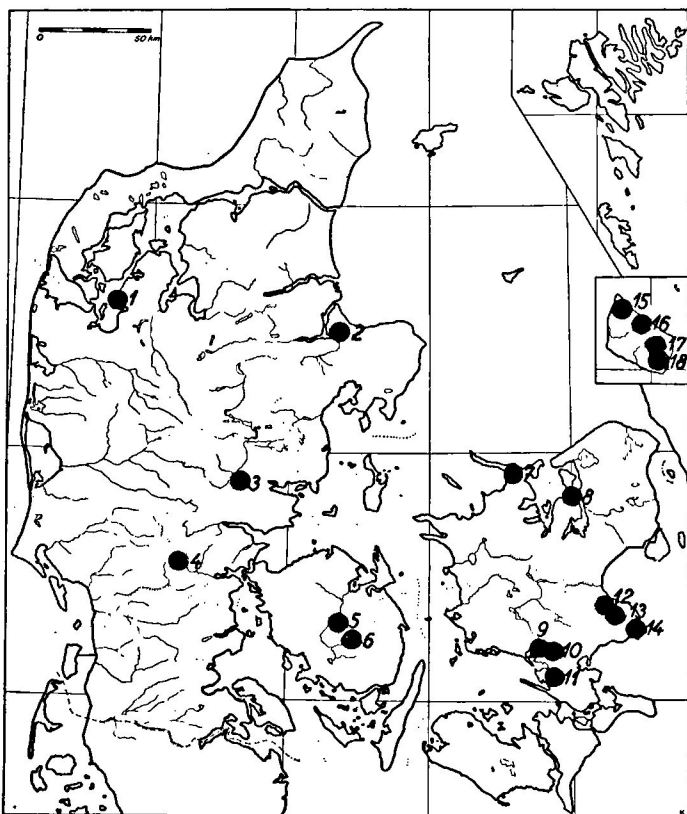

Fig. 5. Danske fund med berlokformede ravperler.

Kun perler, der findes i Nationalmuseets samling, er medtaget i denne liste.

1. Lime s., Rødding h., Viborg a. (19696). 2. Ørsted s., Rougsø h., Randers a. (C. 25860-77). 3. Hvirring Præstegård, Hvirring s., Nim h., Skanderborg a. (C. 9020). 4. Ø. Gesten, Gesten s., Anst h., Ribe a. (Journ. nr. 360/54).
5. Freltofte, Nr. Lyndelse s., Asum h., Odense a. Grav 4 (C. 17941) og Grav 8 (C. 18160). 6. Røgnebjerg, Ringe s., Gudme h., Svendborg a. Grav 7 (C. 14186). 7. Nyrup, Højby s., Ods h., Holbæk a. (C. 6873). 8. Landerslev mark, Gerlev s., Horns h., Frederiksborg a. (C. 6140 og C. 24026).
9. Skyttemarksvej, St. Peders s., Tybjerg h., Præstø a. (C. 20509-21 a). 10. Bøttetildegård, Nestelø s., Hammer h.,

Præstø a. (C. 6021). 11. Lundby, Lundby s., Hammer h., Præstø a. (C. 102-08). 12. Himlingøje »Baunehøj«, Himlingøje s., Bjeverskov h., Præstø a. (3309 og 3506). 13. Varpelev, Varpelev s., Stevns h., Præstø a. (C. 2295). 14. Højrup, Højrup s., Stevns h., Præstø a. (8909). 15. Pilegård, Olsker s., Bornholm N. h. (C. 2706). 16. Heslegård, Øster Larsker s., Bornholm Ø. h., Grav 12 (C. 7524). 17. Kannekegård, Bodilsker s., Bornholm S. h., Grav 187 (C. 960). 18. Slamrebjerg, Bodilsker s., Bornholm S. h., Grav 126 (C. 4670), Grav 73 (C. 4573), Grav 74 (C. 4871-72).

Et enkelt stykke, bronze-ringspændet (fig. 2.1), kunne dog tyde på, at dette gravfund snarest må placeres i 4. århundrede. Denne type er såvidt vides endnu ukendt i sikkert daterede fund fra yngre romersk jernalder, men kendes fra den følgende periode, germansk jernalder (400—800).

Denne grav har ikke været den eneste på grusbanken i Øster Gesten. De fund, der tidligere er gjort her stammer også fra yngre romersk jernalder, og den her beskrevne grav er således blot een af gravene — måske den sidste — på en gravplads fra yngre romersk jernalder.

NOTER: ¹⁾ Nationalmuseets protokol nr. C. 21991-98. ²⁾ H. Norling-Christensen: Jernaldergravpladsen ved Himlingøje. Fra Nationalmuseets Arbejdsmark 1951. ³⁾ E. Blume: Die germanischen Stämmen und die Kulturen zwischen Oder und Passarge zur römischen Kaiserzeit. Mannus-Bibliothek nr. 8, 1912. ⁴⁾ Schultz og Zahn: Das Fürstengrab von Hassleben. Römisch-Germanische Forschungen 7, 1933. ⁵⁾ Archeologiske Rozhledy V, 1953, p. 30-32, fig. 20.